

**НА КОНКУРС «ЛЮДИНОТВОРЕННЯ»
МОДЕЛЮЄМО СИСТЕМУ УРОКІВ**

*Ірина Соловцова,
учитель-методист Академічного ліцею
при ХДПУ, старший викладач кафедри
історії світової літератури
та культури ХДПУ*

Урок 1. Гійом Аполлінер — автор систезу буття

За програмою 2001 року — 11 клас, урок 11, 12
За програмою 1998 року — 11 клас, урок 30

Мета уроку:

- ознайомити з життєвим та творчим шляхом Аполлінера до 1914 р., з його розумінням покликання поета та поезії в тогочасному світі, розглянути поетичний дискурс Аполлінера як найповніший синтез характерних рис і тенденцій ранньої авангардистської західноєвропейської поезії; проаналізувати вірш «Лорелея»;
- формувати навички сприйняття, аналізу та інтерпретації ліричних поезій авангардистів початку ХХ ст.; розвивати навички систематизації нового навчального матеріалу — складання опорної схеми-конспекту;
- виховувати вдумливого читача, закоханого у життя та чутливого до поетичного слова, особистість, що вміє поважати в людині творчу індивідуальність, захоплювати та наслідувати її здатність перебувати у постійному пошуку власного шляху як у житті (сенс буття), так і у мистецтві (новаторство у змісті і формі), її щирим та безкорисливим служінням людству.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Обладнання: портрет Г.Аполлінера, репродукції картин П.Пікассо, тексти поезій Г.Аполлінера «Лорелей» (у пер. М.Лукаша), Клеменса Брентано «Лорелей».

ХІД УРОКУ

I. Оргмомент

II. Мотивація навчальної діяльності

Вступне слово вчителя.

III. Повідомлення теми, мети, завдань, епіграфу уроку.

*За правом поезії нам дано владу над словами,
які спроможні створити і зруйнувати Всесвіт.*

Г.Аполлінер

IV. Сприйняття та засвоєння нового матеріалу

1. Біографічні відомості

Гійом Аполлінер, за спогадами сучасників, був кременим, міцним чоловіком, чорнявим, з красивими і виразними

Г.Аполлінер. 1913

рисами. Мав добре виховання, умів об'єднувати навколо себе людей, тож завжди був у центрі уваги.

Аполлінер почав писати на зламі століть в річищі символістсько-романтичної течії, що найвиразніше проявилася в його ліричному циклі «Райнські вірші» (надихнула улюблена річка німецьких романтиків), у поемі «Пісня нелюбого». Поет-початківець виявив себе одразу як ніжний лірик, саме поезії цього першого періоду відзначаються надзвичайною мелодійністю.

Ім'я Гійом Аполлінер уперше з'явилося на сторінках французьких газет у березні 1902 року. Так підписав оповідання «Єресіарх», переробивши на французький кшталт перше й останнє з своїх імен, Аполлінарій Костровицький.

Аполлінер ґрунтовно знав літературу й мистецтво різних епох і народів. Він захоплювався міфологією та історією народів світу (давніх і нових, Сходу та Заходу), середньовічними легендами, романами і сучасними філософськими теоріями, вивчав фольклор та глибоко знав німецьку та французьку романтичну поезію, звертався до поетичних знахідок Ф.Війона, ліриків доби Відродження і символістів (запис на дошці фрагменту опорної схеми). Рання творчість Аполлінера глибинно пов'язана із романтичною традицією та перебувала під значним впливом символізму. Його перші твори тяжіють до пісенності, у них присутні ліричні інтонації, мелодійність, наскрізна музичність вірша. Яскравим зразком цього періоду творчості є «Лорелей» (переклад М.Лукаша, а також варіанти К.Брентано та ін. див.: «ЗЛ», 2000, № 5).

2. Читання та аналіз «Лорелей».

2.1. Підготовка до сприйняття вірша «Лорелей»:

а) актуалізація опорних знань. Які асоціації пов'язані у вас із цією назвою?

б) історико-літературний коментар. Лорелей в легенді та в поезіях романтиків.

Індивідуальне повідомлення учня. Вірш «Лорелей» написано 1902 р. Згодом він увійшов до збірки «Алкоголі», що по-

бачила світ 1913 р. Німецька легенда про Лорелею (Лора означає «діва», а «лей» — «скеля») приваблювала багатьох письменників-романтиків, зокрема Гайне. Їх захоплював конфлікт жадливої прекрасної мрії й дійсності, незалежної особистості, її внутрішнього світу, природних почуттів й навколишнього світу з його суспільними умовностями та штучними цінностями. Романтики значну увагу приділяли саме мотиву помсти: магічна сила фантастичного світу (діва скелі) в ірреальному вимірі карала нещирість, зраду, начебто відновлювала справедливість, зниклу з реального світу. Але у фіналі самої легенди героїня гине сама, рятуючи від загибелі свого милого (кохання звільняло її від почуття помсти та чар).

Учні читають баладу К.Брентано (про себе).

Випереджальне завдання. Перед читанням поезії Аполлінера просимо учнів продумати відповіді на такі запитання.

1. Як по-своєму трактує Аполлінер відомий сюжет німецької легенди та образ його головної героїні в порівнянні з першоджерелом та творами романтиків Гайне, Брентано? Чи скористався елементами фантастики?

2. У чому полягає провідна думка вірша?

2.2. Вірш Аполлінера «Лорелея» (читає вчитель)

2.3. Аналіз вірша.

Бесіда евристичного гатунку. (Орієнтовні відповіді на випереджальні запитання.)

У творі Аполлінера фантастичні події залишаються поза увагою: супутники красуні неушкоджені, увагу зосереджено на драматизмі фіналу життя самої героїні. Наслідуючи трактування легенди К. Брентано (суд та вирок закоханого єпископа красуні), поет насамперед змальовує світ почуттів не скривдженої, не ображеної, а закоханої героїні. Мотиви зради та помсти у його творі взагалі відсутні: його героїня страждає сама, вона нікому не хоче завдати ні горя, ні болю.

1) Чим суттєво відрізняється трактування трагічного фіналу у вірші порівняно з легендою, творами романтиків?

У контексті вірша самогубство героїні потрібно сприймати як перемогу земного, реального над штучним та умовним, як її намагання зберегти живу душу, її вогонь, прагнення бути самою собою, не ізольованою від реального світу, де спізнала вона живі людські почуття (навіть страждання). Райн — це єдина рівновелика земна стихія тим почуттям, які завдавали невгамовного болю Лориній душі (антитеза: водна стихія — вогонь почуттів). У легенді вона схаменулася в мить здійснення кари над коханим, гине разом з ним, у творах романтиків — ставала часткою світу ірреального, несла покарання навіть безневинним.

2) У чому звинувачує єпископ Лорелей на суді? Чи є підстави для цих звинувачень? Чи спізнає красуня щастя через успіх серед чоловіків?

«Суд» є своєрідним освідченням єпископа, сприймається тільки як «божа хула». Служитель церкви цікавиться лише власними пристрастями (світ неприборканих пристрастей ближче до тваринного стану, ніж до стану душі, зокрема духовного сану). Релігійного служителя не цікавить душа героїні, він не підтримує її в стражданнях, а тільки звинувачує у чаклунстві, погрожує карою. Це безглуздя: чоловіки за власним бажанням захоплюються її вродою. А почуття цих, начебто закоханих тільки загострюють страждання та біль Лори через відсутність коханого, відчуття суцільної самотності у світі.

Вирок замкнути «зір», вогонь очей та душі, земну вроду Лорелеї у монастирі свідчить про спробу знищити те, що бентежить душу та розум (єпископа передусім), не дає можливості залишитися у байдужому спокої, пробуджує від «сну».

3) Як ставиться до героїні автор? У чому саме начебто зосереджується надзвичайна краса, чарівна сила героїні? Якими художніми засобами це змальовується?

Поет співчуває Лорелей, захоплюється її відданістю своєму коханню. Поет насамперед підкреслює світло, цінність внутрішнього світу героїні, її моральну силу та стійкість (яскраві тони — білявка з золотими, сонячними косами, з сяючими очима). Трагічна доля героїні: її краса (зовнішня та внутрішня) у жалогідній та нищій темряві буття не знаходить нічого спорідненого із власною природою. Талановитий переклад «Лорелеї» Аполлінера М.Лукашем дає змогу відчутти передусім не зовнішню, а внутрішню красу Лорелеї: особлива увага зосереджується на її очах — що сяють як зірки.

4) З'ясуйте, скільки разів у тексті перекладу використовуються слова «вогню», «палати»? У якому значенні вони використовуються? Що це за художній прийом?

Образ «вогню» пов'язаний не тільки з загрозою знищити героїню у вогнищі інквізиції або з сяйвом її погляду, а й для характеристики сили та глибини кохання й страждання Лорелеї. Відмовившись від цього «вогню», героїня зрадить власну гарячу та світлу душу, палку та пристрасну вдачу «живого» серця. У фіналі твору автор знову зосереджує увагу на очах та погляді героїні: вони асоціюються для митця з вогнем, світлом. («Очі ті, що коханням могли спопелити», «Божевільно горить її погляд в той час ...», «Хто погляне на мене — згорає в огні»). Аполлінер вважав, що вогонь душі не може згасити ні смерть, ні забуття.

Двічі у вірші повторюється мотив загибелі героїні від погляду на саму себе (у дзеркалі, у водах Райну). Вона не здатна була зрадити кохання, вогонь власної душі, відмовитися від власної сутності. Незвичайна метафора підкреслювала, що сильне почуття, велике кохання, знищує, спалює, приводить до невимовних страждань. Можливо, таким чином втілюється у вірші думка, що ціна можливості зазнати справжніх почуттів — людське життя, що, можливо, саме для того, щоб відчутти такий спалах почуттів, і народжується людина, що саме цей «внутрішній вогонь» і є єдиним утіленням справжнього життя її душі.

5) З якою метою цей загальновідомий сюжет, образ трактується таким чином? Який улюблений художній прийом романтиків використовує митець у творі?

Нетрадиційне трактування легенди дивує та активізує думку читача. Єпископ символізує собою навколишній світ, в якому немає нічого святого, який забув про Божі заповіді. «Білявка вродлива» самотньо протистоїть суцільній темряві, що панує у світі, всім тим, хто «вмирав» від егоїстично-власницьких почуттів до неї.

Прийом протиставлення (антитеза і контраст) активно використовує поет: протиставлення штучності та природності, духовної піднесеності (кохання) та темних інстинктивних почуттів (пристрасті), білявки (світло, кохання) та чорної сутани (зздрощі, ревності, духовна темрява), блакитних вод Райну (воля, вода-життя) та мурів монастирів (обмеженість) тощо. Але поет не ділить світ на реальний та ірреальний, як у романтиків: він єдиний, земний. Плідно використовує ав-

тор у цьому вірші, що ушлявлює цілком реальне кохання, й елементи символіки.

6) *Що ще незвичайного ви помітили у вірші?*

Деякі фрагменти вірша нагадують невимушений діалог схвильованих, емоційно збуджених людей. Стиль уявних діалогів максимально наближений до розмовного. Саме життя, світ земних почуттів змальовано у поетичних рядках Аполлінера.

2. 4. Висновки про особливості раннього періоду творчості поета-реформатора

2. 5. Пошук шляхів та засобів симультанного відтворення життя у живописі та поезії на початку ХХ ст. Взаємозбагачення різних видів мистецтва. Естетичні засади та знахідки кубістів. Дружба Аполлінера та Пабло Пікассо.

Індивідуальне повідомлення учня. Гостро відчуючи себе поетом сучасності, доби грандіозних зламів, зумовлених науково-технічною революцією, Аполлінер відчував глобальність процесів, що відбувалися, трагізм часу, що наближався. У пошуках нових шляхів у мистецтві Аполлінер захопився живописом, зблизився з художниками, які намагалися винайти новий, «четвертий вимір», розмити береги живопису, розкласти у своїх композиційних конструкціях оманливий видимий світ на геометричні складники. Аполлінер став теоретиком цієї мистецької течії, згодом названої «кубізмом». Ця течія виникла як реакція на втрату гармонійних уявлень про навколишній світ, як виклик традиційним, реалістичним засобам його відображення: жодних елементів світлотіні, перспективи. Кубізм розкладав усі предмети і форми на прості геометричні фігури та, перекомбінуючи їх, намагався розкрити структуру речей і їхню внутрішню сутність, виразити «константи буття».

1904 р. поет познайомився з двадцятип'ятирічним відомим художником Пабло Пікассо, творчість якого викликала гострі дискусії серед сучасників. Митець постійно шукав нових форм. Його малюнок був стислий і точний. Він ніколи не намагався його причепурити.

ХХ століття знайшло в ньому свого філософа й поета. Певно, саме це й зблизило художника і поета. Дружба Аполлінера з Пікассо збагатили їх обох.

Ознайомлення поета з кубізмом обумовило злам у його поезії, спонукало шукати нові форми. Митця цікавить «простота ліній», «загальний малюнок» твору, безпосередність виражальних засобів, що експресивно діють на читача. Крім того, його приваблювала творчість кубістів як своєрідний «ліризм», спроможний сформувати новий художній світ «з нічого» — завдяки лише творчому акту. Митець-авангардист намагався перенести техніку кубізму в поезію, зокрема принцип розгортання в одночасовій і однопросторовій площині (принцип симультанейзму) віддалених в часі й просторі, випадково пов'язаних різномірних переживань, вражень, мотивів і образів. Елементи кубофутуризму наявні у віршах 1909—1914 рр., зокрема в поемі «Зона». Але і на цьому він довго не затримується: його творча манера динамічно еволюціонує, охоплюючи широкий спектр тогочасних художніх пошуків і експериментів.

2. 6. Любовна лірика Аполлінера

Слово вчителя. Саме серед митців пензля знайшов поет і ту жінку, зустріти яку мріяв. Чимало творів Гійом Аполлінер присвятив своїй натхненниці, Музі — художниці Марі Лорансен. Саме їй присвячено надзвичайно ліричний цикл

віршів «*Vitam impendere amori*» («Присвяти життя кохання»). Історія цього кохання сумна, як і всі історії кохання в житті цього поета.

Чи відрізняється змаловання теми нещасного кохання у творчості реформатора поезії початку ХХ ст. порівняно з поезією романтиків, поетів-декадентів?

Любов померла на руках

Ти пам'ятаєш першу зустріч

Та інша прилетить як птах

Ти тільки вийди їй назустріч

Минула ще одна весна

Вона була ласкава й ніжна

Прощай годино чарівна

Ти прийдеш знов жадана й ніжна

Переклад М. Лукаша

Орієнтовні відповіді. Тема нещасного кохання у цьому вірші трактується нетрадиційно: «спливання» почуттів, кохання не призводить ліричного героя до стану суцільної пригніченості чи засмученості. Навпаки, він стверджує, що на зміну одним почуттям обов'язково повинні прийти нові: почуття кохання (ласкавої і ніжної весни у житті людини) не може зникнути назавжди, йому на зміну прийде нове, не гірше і не краще, а просто інше (можливо, палкіше, мов літо, вагоміше, наче врожай восени). Але і ти до нього вже прийдеш іншим, збагаченим попереднім досвідом. Загалом твір набуває філософського звучання. У житті, як і у природі, нічого не залишається незмінним. І сприймати життя не потрібно песимістично або занадто оптимістично: йому не притаманний плин в одному напрямі (від поганого до кращого або від доброго до поганого). Життя набагато складніше. Сам поет наголошував на тому, що «не треба шукати суму в моїй поезії, а лише саме життя». Після манірної любові, оспіваної французькими поетами попередніх часів, надзвичайно мелодійні вірші Аполлінера сповнилися всеосяжним і земним почуттям чоловіка до жінки. Поет-реформатор повертав французькій ліриці демократизм і силу, всеосяжність і близькість до відтворення реального, філософську глибину.

2. 7. Перша збірка творів поета «Бестіарій».

Індивідуальне повідомлення учня. Перша збірка творів Аполлінера мала назву «Бестіарій» («Звіринець») і була видана 1911 р. тиражем 120 примірників. Підзаголовок збірки — «Кортеж Орфея».

Словникова робота:

Бестіарій (лат. *bestiarius* — звіриний) — середньовічний моралізаторський трактат — перелік алегоричних назв тварин (включаючи геральдичних та міфологічних).

Кортеж — урочистий почет, виїзд.

Історико-культурний коментар. *Орфей*, один із героїв давньогрецької міфології, винахідник музики і віршування, є уособленням винятково талановитого майстра поетичного слова, спів якого мав неперевершений вплив на слухачів. За міфами, його спів і музика приводили у рух дерева і скелі, приборкували диких звірів, скоряли стихії. Він переміг співом сирен, рятуючи аргонавтів від загибелі, його пісня розчулила навіть неприступного володаря потойбічного світу Аїда. Тобто, за твердженням міфу, справжнє мистецтво здатне подолати навіть смерть, приборкати та підкорити волі митця навіть хижих тварин.

2. 8. Читання та аналіз фрагменту з «Бестіарію»

2. 8. 1. Випереджальне завдання. Прослухайте фрагмент збірки, обміркуйте відповіді

1) У чому сенс такої незвичної назви збірки? Як співвідносяться назва збірки та її підзаголовки?

2) Чи звичний для сприйняття вірш, наведений для прикладу? Яка його тематика? Чому саме до образу миші звернувся автор, торкаючись цієї теми?

2. 8. 2. Читаємо фрагмент «Миша».

Дні — миші часу. Згряя гризунів
 Сточила вік. Я тільки й жив
 Що двадцять вісім літ. О боже днів!
 Гризота в серці: кепсько їх прожив...

Українізував І.Мойсеїв

2. 8. 3. Бесіда.

1) Підзаголовок «Кортеж Орфея» можна сприймати як своєрідну спробу зобразити диких тварин, яких людина повинна приборкати у власному внутрішньому та навколишньому світі. Поетична творчість, у розумінні Аполлінера, є своєрідною піснею Орфея, яка покликана і спроможна, як сподівався митець, приборкати «сучасних звірів» — бездумне животіння, тваринні, зокрема хижацькі та споживацькі, інстинкти, суцільну бездуховність, війну, насильство, розбрат, — і віднайти, розкрити людству таємниці устрою Всесвіту, місця особистості в ньому, перетворити буття на справжнє життя людського духу. Поет закликав до протистояння «тваринного — людського» у душі кожного, до перемоги людського в навколишньому світі загалом.

2) У цьому вірші незвична метафора: дні — такі маленькі та незначні в порівнянні з життям, вічністю, — наче шкідливі дрібні гризуни, непомітно, але «цілеспрямовано» нищать строк життя. Повернути хоча б мить свого буття, ми не маємо ніякої можливості. Не цінуючи свого життя, ми непомітно, але назавжди, без права на вороття втрачаємо його. Ліричний герой розуміє, що половину життя (в конкретному випадку три чверті життя поета) він прожив погано. Це жалючий висновок. Але у нього ще є можливість щось змінити.

3) Які особливості поетичного стилю знайшли прояв у цьому творі?

Поет *дивує* свого читача несподіваною метафорою, запозиченою з буденно-реального земного життя. Лексика його творів *розмовно-побутова*.

Поступово, щоб наблизитися до дійсності, розкрити читачеві «мелодії» у прозі реальному буття, мелодійність у поезії Аполлінера все більше буде витіснятися поетичними нотаціями: прозаїзацією вірша, розмовним ритмом, верлібром тощо. Надзвичайна поетичність лірики поета зумовлена не так формою його твору, як змістовністю. У вірші філософському за тематикою поєднуються об'єктивне з суб'єктивним, епічне та ліричне.

Верлібр (від фр. «вільний вірш») — система віршування, яка виникла у французькій поезії кінця XIX ст., в ній немає звичних ознак: рими, суворого ритму і поділу на строфи. Характерні рядки різної довжини, різні дво- і трискладові стопи; ритм може мати перебої, зникає рима. Іноді його називають віршем у прозі.

Але насамперед витоки новаторства — у відмінності погляду на місце поета і ролі поезії у житті суспільства і людини порівняно з позицією романтиків.

2. 9. Аполлінер про місце поета та поезії у світі.

Індивідуальне повідомлення учня. Погляд Аполлінера на життя і на місце поета та поезії в ньому суттєво відрізняється від позиції поетів-романтиків та поетів-символістів. Він вважав, що саме митець покликаний бути провідником суспільства, повинен розв'язати гострі проблеми життя, що поезія є засобом пізнання та перетворення світу, відродження духовності людства. На відміну від попередників, що сповідували неприйняття життя і відчували відразу до нього, Аполлінер, як і інші представники авангардистської поезії, особисто обрав позицію активно-творчого існування. Для поета людина залишалася володарем світу, який веде постійну боротьбу за життя на межі світла і темряви, миру і війни, високого і буденного.

За глибоким переконанням Аполлінера, поет має боротися також і зі старими поетичними штампами, творити «несподіване», експериментувати. У програмній статті «Нова свідомість і поети» (1912) він стверджує, що «поезія і творчість тотожні; поетом може називатися лише той, хто винаходить, хто **творить** [тобто шукає нового, є новатором. — І.С.]. Поет — це той, хто знаходить нові радощі, хай навіть болісні. Поетом можна бути в будь-якій сфері: досить бути відважним і прагнути відкриття». Разом з тим поезія для нього — це «божественна гра життя і уяви», в якій найскромніший факт — «відправний пункт в незвідану нескінченність, де палають огнем озарінь множинні значення» (див. таблицю).

Погляди на місце поета та поезії у світі та суспільстві	Представники романтично-символічної поезії кінця XIX століття	Г.Аполлінер
	Протиставлення себе світові, відчуженість, втеча від реально-буденного, приземленого, бездуховного суспільства	Пізнання світу в його цілісності, розкриття та розв'язання найгостріших проблем, винайдення засобів його перетворення, відродження духовності, служіння людству, втручання у суспільно-громадське життя
	Занурення у внутрішній світ, у світ трансцендентного, вічного духу, ірраціональним шляхом	Поетичне освоєння світу, сучасності (пізнання навіть через ірреальне — реального)
	Поет підносить душу читача, наближається до пра-деї	Поезія покликана елатувати, динаувати, пробуджувати від байдужості, надихати на дії, на втручання у дійсність, на її зміну
	Пра-деї, певна канонічність	Винайдення та відкриття нових, нетрадиційних форм, образів, дозоване порушення канонів
	Абстрактні образи-символи	Образи предметно-чуттєві, реально-земні
	Вертикаль: земне — духовне простір: вічність	Динамічний світ сучасності і техніки, співвіднесений з буттям всього людства
	Контраст, антитеза	Синтез, цілісність

2. 9. Загальна характеристика збірки «Алкоголі». Пояснення назви.

Індивідуальне повідомлення учня. 1913 року вийшла у світ збірка «Алкоголі». Вона увібрала в себе все краще з розмаїтого творчого доробку поета, створеного за п'ятнадцять років. Її символічну назву майже вичерпно пояснював один із рядків поета: «І життя наче спирт полум'яний ти п'єш...» Отже, життя, сучасний світ опалював митця як чистий спирт, п'яний і стрімкий. Поезії Аполлінера сповнені негмавною і ненаситною жагою життя, самим буттям. Буття, як і напій (амріта, амброзія, еліксир, 'трунок, нектар, «вино мудрості» тощо), є незвичайним «букетом» складників, що завдяки своїм дивовижним якостям і надають можливість людині піднести-

ся над приземлено-буденним існуванням, переоцінити, побачити справжні, вічні цінності життя, збагнути незбагненне. Поет випиває Всесвіт «як спирт», і набуває здатності, не вгамовуючи спраги, відчувати смак і запах Всесвіту, спостерігати народження нового дня посеред зірок, що вмирають. Збірку завершує вірш «Вандем'єр». Вандем'єр — осінній місяць, кінець вересня — час, коли народжені сонцем грона винограду перетворюються у вино. Суворі, але філософська правда буття відкривається поету у цю мить: нове народжується тільки після загибелі чогось попереднього (ніч-день, осінь-зима, виноград-вино).

Саме у вірші «Вандем'єр» поет висловить бажання стати «горлянкою Парижа» (метафора гідна поета-футуриста) та співати пісню загального натхнення. А в останніх рядках вірша «Зона» (за назвою робочих передмість Парижа), що поет почне зі скарги на стомленість від старого світу, з'явиться образ сонця, що сходить над Парижем з перерізанім горлом. Образ гільйотинованого сонця є надзвичайно місткою, суцільно несподіваною метафорою, що означала майбутнє (схід сонця — початок нового дня, нової історичної доби), яке стікає кров'ю, приречене на страту. Цей образ закликав читача до занепокоєння, благав про співчуття, порятунк, дію.

Сміливість образів (незвичайні метафори, введення розмовної лексики, неоднорідність строфіки, відсутність рими, розділових знаків), що повинні були здивувати, «збудити» байдужого читача-сучасника, призвели до неприйняття збірки: вона суперечила звичним уявленням про літературні жанри й поетичні образи.

2. 10. Художні особливості збірки «Алкоголі» як прояв реформаторства поета. Синтез як провідна риса стилю Аполлінера.

Розповідь учителя. Збірка «Алкоголі» увібрала в себе складність і суперечливість самого буття. Вона надала можливість читачам уявити всю велич таланту поета, стала вираженням того «синтезу життя», в який був закоханий Г. Аполлінер.

Джерелом справжньої поезії є життя в його безперервному русі, в єдності минулого і сучасного, любові і ненависті, смерті і народження, боротьби і компромісу. Поет мислить категоріями Всесвіту, тож об'єднує цілі покоління людства в єдиному поступальному русі, зображує рух часу основополож-

**Соломон віддавав перевагу
цариці Савській, але він так любив
новизну, що утримував сонмище
наложниць. Хай живе новизна
і подив — могутня сила творення!
Г. Аполлінер**

ним мотивом власної творчості. •

Синтез різних культур, віддалених у часі і просторі, давав йому змогу порушувати проблеми життя у широкому світовому контексті (біблійні сюжети, німецькі легенди, французька і українська історія, антична міфологія, сучасна філософія).

Високий синтез мрії й життя, рівнів свідомого й надсвідомого, простоти і складності, хаосу і впорядкованості, об'єктивного і суб'єктивного, епосу і лірики, поезії та прози, різноманітних інтонацій, стилів, мистецтв, естетичних принци-

Метцігер. Г. Аполлінер

пів дозволив поетові пізнати, відтворити дійсність і духовне буття людства, переконувати читача у необхідності та можливості їх перетворення на цій підставі.

V. Закріплення та систематизація нового навчального матеріалу

1. Представником якої течії є Аполлінер? Коли з'явилося вперше це літературне ім'я? Які події з життя Аполлінера вам найбільше запам'яталися?

2. У чому вбачав поклонання поета та поезії Гійом Аполлінер на зламі століть?

3. Які добірки віршів цього поета ви знаєте? Поясніть їх назви, дайте загальну характеристику.

4. У чому особливість поезії Аполлінера? Який провідний її мотив? (Філософська тема: зображення буття у його складності та плінності.)

5. Які новації Аполлінера в поезії вам відомі?

6. Визначте особливості творчого методу Аполлінера. Які авангардистські течії вплинули на формування його стилю?

VI. Підсумок уроку

Слово учителя. Основним внеском Г. Аполлінера у розвиток поезії стали не окремі експерименти, а загальне вміння об'єднувати розрізнені доти елементи, перетворити вузьку, обмежену або відірвану від земних реалій поезію на складну і неоднозначну лірику, а одностемну подію — на твір про Буття в усіх його масштабах і проявах. Поетичне мистецтво цього митця вийшло у всесвітній простір, поєднавши проблеми загальної світобудови і сенсу буття кожної окремої особистості (синтез лірики та епосу). Він безмежно розширив «сферу поетичного» за рахунок «прози життя».

VII. Домашнє завдання

Вивчити зміст статті підручника, схему. Підготувати індивідуальні завдання.

VIII. Оголошення та коментування оцінок за роботу на уроці

Урок 2. Осмислення Аполлінером у зеніті творчого злету трагедії існування особистості на початку ХХ ст.

Мета уроку:

- завершити розповідь про життєвий та творчий шлях Г.Аполлінера, визначити місце української теми у його творчості, поглибити розуміння учнями внеску у розвиток світової поезії, особливих рис стилю та сутності нововведень поета-реформатора, аналізуючи вірші «Міст Мірабо», каліграму «Зарізана голубка та водограй», продемонструвати можливість розширення простору вірша завдяки синтезу поетичної мови та графіки;

- формувати навички аналізу перекладу ліричного твору із залученням тексту оригіналу; формувати навички сприйняття синтетичної форми (каліграми), інтерпретації тексту;

- виховувати творчого читача, особистість, здатну загострено відчувати плин Часу, власне існування як частки Світобудови, Буття; змусити замислитися про особисту відповідальність кожної окремої індивідуальності як неповторного мікрокосму та невід'ємної складової Всесвіту за майбутнє всього світу, людства.

Тип уроку: урок поглибленого аналізу перекладів поетичних творів.

Обладнання: портрет Г.Аполлінера, фотозображення мосту Мірабо, каліграма «Зарізана голубка та водограй» (мовою оригіналу), тексти поезій Аполлінера «Міст Мірабо» (в оригіналі, у пер. М.Лукаша, Н.Стрижевської), «Зарізана голубка та водограй» (у пер. М.Лукаша).

ХІД УРОКУ

I. Оргмомент

II. Актуалізація опорних знань. Мотивація навчальної діяльності

1. Вступне слово вчителя. Деякі з критиків сприймали Аполлінера передусім як руйнівника. Поет заперечував це категорично: себе особисто вважав не руйнівником, а створювачем нового.

2. Бесіда евристичного плану.

— У чому вбачав покликання поета Гійом Аполлінер на зламі століть? Чому його вважають чільною постаттю західноєвропейського авангарду початку ХХ ст.?

— У чому відмінність поезії Аполлінера від поезії поетів-романтиків? Який її провідний мотив?

— Які новації Аполлінера в поезії вам відомі? До якого з

мистецтв він плідно звертався, шукаючи нових шляхів відтворення дійсності?

— Які авангардистські течії вплинули на формування його стилю?

— Які збірки віршів цього поета вийшли у світ до 1914 р.? Дайте їм стисло характеристику.

III. Повідомлення теми, мети, завдань уроку

IV. Сприйняття та засвоєння нового матеріалу

1. Вступне слово учителя. Поезія Аполлінера, як ми зауважили, має насамперед філософський характер. Провідний її мотив — плинність, рух життя, часу. Саме пошуком шляхів відтворення буття у всіх його проявах, засобів пробудження від байдужо-споглядального стану душ сучасників пояснювалися формалістичні нововведення митця. Поглибити розуміння поетичних реформ Аполлінера ми зможемо, аналізуючи конкретні поезії його зрілої лірики.

Париж. Міст Мірабо

2. Читання та аналіз вірша «Міст Мірабо» (збірка «Алкоголі»)

2.1. Підготовка до сприйняття. Актуалізація життєвого досвіду та асоціативного ряду.

Людина, кажуть, може дивитися безкінечно на воду, що тече, та на вогонь, що палає.

1) Які асоціації спадають вам на думку, коли ми говоримо про річку?

Орієнтовні відповіді. Можливо, в одну річку годі увійти двічі (її плинність), можливо, вода — це життя. Можливо, мотив не-зустрічі, приреченості на розлуку, самотність та одвічні сподівання (з пісні «Мы с тобой два берега у одной реки...»)

2) А що малює вам ваша уява? (Прийом усного малювання.)

Широкий простір чи вузьку смужку, спокійну чи бурхливу, блакитну чи сталеву-непривітну поверхню, мальовничі чи закуті у бетон береги? Куди несе ріка свої води: до ваших ніг, повз вас, від вас?

3) Вірш, який ми аналізуватимемо, називається «Міст Мірабо». Чи змалює вам ваша уява ще мальовничі краєвиди берегів?

Доба науково-технічної революції, індустріалізації бурхливо змінила плин життя, прискорила існування. Урбаністичний пейзаж обмежує, «заковує» річку, але її початок та кінець, рух не залежать від поступу НТР.

4) Розгляд фотозображення мосту Мірабо.

Легкість архітектурної споруди, її ажур оманлива. Аркоподібність форми нагадує простягнуті назустріч руки, вабить на середину мосту. Розгляд скульптурних груп зі смолоскипами біля підніжжя моста повинен донести магічну владу над поглядами людини у суцільній темряві (найчастіше романтич-

них закоханих) рухливого відображення палаючих вогників (не тільки місячної доріжки чи відображення зірок).

2.2. **Учитель виразне читає вірш.**

2.3. **Аналіз твору (бесіда евристичного плану).**

1) *Який образ можна вважати провідним у цьому творі?*

Ріка, міст, кохання, вода, Час.

2) *Як ви дійшли такого висновку: слово «час» майже не вживається поетом?*

Слова «годинник», «дні», «ніч», «тижні», течія ріки.

Учнів необхідно підвести до думки, що образ Часу вони відчули завдяки введенню поетом рефрену (повторення через певну кількість рядків нагадує відлік метронома).

3) *Поясніть за текстом оригіналу та порядкового перекладу особливості синтаксичної побудови рефрену, перших рядків третьої та четвертої строф (у тексті оригіналу підкреслено підмети та присудки у рефрені). (Чотири непоширених двоскладових речення рефрену створюють відчуття певної динаміки, безжального ритму, невблаганного спливання часу. Анафора у третій строфі, синтаксичний паралелізм у четвертій підсилюють відчуття невпинності життя).*

4) *Проблемне запитання. Критики досить часто вважають, що цей вірш передає смуток поета через швидкоплинність кохання, неможливість його зберегти, спинити плін життя. Деякі з них наголошують на песимістичному звучанні твору в той час, коли сам поет наказував у своїх рядках «не шукати суму ... лише саме життя». Спростувати чи погодитися з цими твердженнями можливо, тільки уважно вивчаючи твір.*

4. 1. *У тексті оригіналу виділено жирним шрифтом дієслова. Порахуйте їх кількість (у рефрені тільки один раз), з'ясуйте їх лексичне значення, встановіть, які значення переважають.*

Дієслів п'ятнадцять, з них значення руху мають десять, непорушного стану — два-три (відтінок значення).

4. 2. *Порівняйте співвідношення дієслів у другій та четвертій строфі.*

restons <=> passe (застигнути <=> минати)

passent, passent => reviennent <=> coule

(минати => повертатися у зворотному напрямі <=> спливати)

Співвідношення набуває майже антонімічного характеру. В останній строфі рух тільки у одному напрямі переважає будь-які інші можливості.

4. 3. *Який настрій створюється у третій строфі повтором дієслова?*

Болісно, що без вороття минає кохання. Життя без нього таке довготривале й одноманітно-буденне, а сподівання найчастіше — безпідставні, не дають змиритися з цим, знесилюють, ятрають душу очікуванням яскравого, надзвичайного, чарівного.

4. 4. *Порівняйте перший рядок першої строфи та останній рядок останньої строфи. Зверніть увагу на співвідношення дієслів у рефрені та на те, яке з них вживається останнім. Який настрій після цих спостережень переважатиме у творі?*

Кільцева побудова наче підкреслює, що все в житті повторюється, немає в ньому ані початку, ані кінця, Буття незмінне, перебуває в постійному русі. Образ ріки — це не тільки образ Часу, але й життя (вода = життя). Останнє з дієслів рефрену протиставлено трьом іншим (рух, плін часу): воно наголошує на безкінечній постійності, вічності Буття. Це або сам Міст промовляє, або Людина (ліричний герой), що одвічно прагне віднайти сенс власного існування, шукає

визнання, кохання під цим небосхилом. Міст — майже символічний образ — це спроба застигнути над невблаганним рухом хвиль, об'єднати роз'єднані береги (розрізаних особистостей, культур, часів). Міст — це мить у долі споконвічної ріки, а окреме людське життя — це мить між минулим та майбутнім. Тільки у русі існує життя: зупинка є Смерть.

Спливає Вода, спливає Кохання. Вода — це Життя, Кохання є сенсом Життя («Все в мире движется любовью ...» М.Гумільов). Аналіз останнього рядка першої строфи переконує, що Радість завжди приходить на зміну Горю (рух). У третій строфі підкреслюється, що людина ніколи не скоряється (образ Сподівання, Надії). Отже загальний настрій цього філософського твору не може бути песимістичним: серце окремої особистості б'ється в унісон зі споконвічними сподіваннями людства, з Буттям, із Всесвітом. У невпинному русі почуттів — запорука розвитку життя. Кожна мить нашого власного існування неповторна та значуща як для нас особисто, так і для всього людства. Вічне оновлення цього світу — його головна мудрість, запорука безсмертя.

4. 5. *Додаткові відомості. Критики зауважують, що ритм цього вірша запозичений з народної французької ткацької пісні XIII ст. Робоча пісня виникла у прадавні часи, щоб подолати одноманітність виснажливого трудового процесу, надати йому найоптимальнішого темпу. Це не пісня про кохання середньовічних ткачів наслідується поетом, це трудова пісня людини XX ст., що усвідомила головну істину: жити гідно звання Людини — найскладніша, найважливіша праця на Землі.*

5) *Що ще особливо вразило вас у цьому творі Аполлінера?*

Індивідуальне повідомлення учня. Серед новачів Аполлінера — і відмова від пунктуації: читання поезії диханням, без пауз. Відмова від пунктуації підкреслює важливість загальної мелодії вірша, що створюється за рахунок ритму, алітерацій, асонансів, пауз. У вірші співає сама душа, яка не знає ніяких зупинок та пауз (розділових знаків) у нескінченному вирі подій та почуттів (життя не знає перерв та зупинок).

Бажаючи точніше передати плін подій — їх одночасність, раптовість, динамізм тощо, — поет нерідко відмовляється від пунктуації, використовує уривчасті рядки, називні речення. Усе це не просто експериментаторство, а передусім — прагнення відтворити складний «потік життя», в якому всі зв'язки розриваються й водночас усі фрагменти — «дружки реальності» — з'єднані невидимим ланцюгом, пізнати який покликана поезія. У цей спосіб поет ніби закликав читача до співпраці, до співтворчості. Нехай кожен з читачів сам собі буде синтаксичний каркас, сам створює інтонаційний малюнок, свою емоційність вірша з допомогою близьких йому стилістичних засобів.

3. **Місце української теми у творчості поета-реформатора. Історія виникнення поняття «сюрреалізм», трактування його Г.Аполлінером.**

Слово вчителя. Аполлінер був поетом із сміливою вдачею, сильною волею і прагненням відчути життя в усіх його виявах. У його творчості народився новий «поетичний реалізм», про який В.Незвал писав: «У поезії Аполлінера кожен вірш є самостійною темою серед ширших тематичних комплексів, що в свою чергу породжують нові теми, підпорядковані головній, ледве накресленій».

Розкута творча уява поета дасть йому змогу ввести у «Пісню нелюбого» (провідна тема твору — нещасне кохання лі-

ричного героя) тему запорізького козацтва. У дотепній відповіді запорожців на ганебну пропозицію, навіть погрозу турецького султана, у всеперемагаючій силі українського національного гумору він побачив особливий шлях подолання життєвих випробувань, своєрідну зброю. Його ліричний герой має можливість наслідувати у відчайдушній боротьбі з душевним розпачем та боєм через нещасливе кохання випробуваний засіб козаків, у грубому народному гуморі знаходить можливість дати відсіч, епатувати пересічне міщанство. Саме «Відповідь запорожців турецькому султанові» Г. Аполлінера була першою перекладена українською мовою. Це була одна з талановитих спроб осмислення в європейській поезії легендарних сторінок української історії: запорізькі козаки були для поета символом вірності та відданості рідній землі, незламності духу.

Сам поет називав своє мистецтво «новим реалізмом», «надреалізмом», «сюрреалізмом». Термін «сюрреалізм» уперше прозвучав 1917 р. з вуст Аполлінера і визначив появу нової авангардистської течії. Для нього самого сюрреалізм був передусім засобом пізнання «не слів, не марень, а реальності» (на відміну від символізму), однак пізнання глибшого за просте відтворення життя (на відміну від реалізму), пізнання глибинного, внутрішньої сутності, «ідеї».

4. Читання та аналіз каліграм «Зарізана голубка та водограй»

4.1. Підготовка до сприйняття.

4.1.1. Останні роки життя поета. Перша світова війна. Збірка «Каліграми».

Індивідуальне повідомлення учня. Твори Аполлінера 1913–1916 рр. увійшли згодом до останньої збірки «Каліграми. Вірші Миру і Війни» (1918), присвяченій пам'яті загиблого на фронті друга, літератора Рене Даліза. Збірка складається з шести розділів, які відповідають певним тенденціям розвитку доби. Аполлінер намагається усвідомити подальшу долю світу з позиції вічності: Першу світову війну він сприйняв як всесвітній апокаліпсис, що поставив під загрозу життя всього людства. У збірці відбився і здобутий життєвий досвід митця: 1915 р. він пішов на війну добровольцем. Спочатку служив в артилерії, потім у піхоті, доки не був тяжко поранений у голову осколком снаряда. Рана не гоїлася два роки.

Поет засуджував та звинувачував війну, але збірка не обмежувалася тільки антивоєнною тематикою (увійшли вірші 1913 — початку 1914 рр.). У ній Аполлінер порушив важливі проблеми духовного й історичного буття людства, це — «картини самого життя, жахливі і буденні, трагічні й сповнені високих надій». Він намагався збагнути логіку духовного життя Європи, втрати й сподівання людства, загальну картину сучасного йому світу. Збірка стала своєрідним останнім подарунком поета людству: через кілька місяців після її виходу в світ виснажений після тяжкого поранення поет захворів на іспанку і помер 9 листопада 1918 року. Його смерть обернулася не тільки горем і скорботою для близьких людей, а й розпадом колишнього товариства друзів.

4.1.2. Поняття каліграми

Розповідь учителя. Сміливий експериментатор у поезії, Аполлінер намагався уникнути зайвої декоративності, штучності естетичних спроб. Кожне слово, кожна лінія літер, кожен малюнок його віршів, інтенсивне впровадження у реалізм умовно-риторичних форм мали певний сенс: поет за-

прошував читачів, дивуючи їх уяву, до емоційного розвитку теми в їхній свідомості й підсвідомості, сприяв зародженню своєрідного «діалогу між поетом і людством». Найважливішим зі своїх відкриттів сам митець вважав створення каліграм. Вони були начебто намальованою поезією, вони ніби реалізували синтез поезії та візуальних мистецтв (графіки, малюнка, плаката). Рядки тексту таких віршів розташовувалися у різних напрямках, друкувалися («малювалися») літерами різного розміру і утворювали собою певний малюнок. Такі спроби вже були у світовій поезії: творчості пізньоантичних поетів, у поезії бароко. Але на відміну від них ідеографічний вплив поетичного твору Г. Аполлінера був спорідненим скорше з мистецтвом політичного плаката-гасла початку ХХ ст., ніж із живописом.

4.1.3. Активізація асоціативного ряду, уяви. Бесіда евристичного стибу.

Які асоціації виникають у вас у зв'язку з такою назвою? Яка кольорова гама малюється перед очима?

Голубка — символ Духа Святого, угоди між Богом та людством, символ лагідності, миру. Птах, що має можливість маревити у блакиті піднебесся, раптом зарізаний (жіночий рід іменника ще більше підсилює вразливість, беззахисність загиблого створіння, надає метафорі пекельної виразності). Водограй — вода-життя у бурхливому русі, напруженій грі. Непорушне тіло птаха і бурхливий рух води, світ фауни та флори ще й протиставлені місцезнаходженням у царинах Життя та Смерті. Уява змальовує голубку переважно білосніжною, контраст кольорів білого та червоного різкий як любов та ненависть, мир та війна, життя та смерть. Блакитний колір ближче до життя: колір води, вирію. Але блакить заплямується кров'ю, набуде її кольору, коли птах зарізаний буде в безпосередній близькості. (Цікаво, що ці три кольори — кольори національного прапора Франції.)

4.2. Виразне читання вчителем каліграми «Зарізана голубка та водограй».

Демонстрація каліграми, повторне читання твору, розгляд тексту-малюнку.

4.3. Аналіз твору. Бесіда евристичного стибу.

1) *Що обумовило створення цієї каліграми? Який загальний настрій твору?*

«Зарізана голубка та водограй» — своєрідний монолог-відгук поета на події Першої світової війни. Він пройнятий глибокою скорботою по загиблих, сповнений невимовного болю (найчастіше почуття занепокоєння, стурбованості поета, заклику до термінових дій залишають поза увагою).

2) *Про кого йдеться у першій строфі? Поясніть, до кого звертається поет у двох перших рядках? У чому особливість поетичного звертання?*

Здебільшого учні відповідають, що йдеться про дівчат. Шукаючи відповіді на друге запитання, вони припускають, що звертання поета, можливо, адресоване юнакам, що закликали на війні, можливо, дівчатам, що застигли від болю, «вбиті» горем (далі йдуть їх імена, відсутність пунктуації дає простір уяві). Звертання до дорогих, але начебто вже і не-істот («постаті»), бо вони вбиті (одні фізично, інші — морально. А можливо, вбито щось більше?).

3) *Чому у цьому творі зображені у скорботі не традиційні образи жінок-матерів, а образи дівчат?*

Юні створіння розквітли для кохання, для продовження

життя (губи — для поцілунків, кохання), але приречені назавжди залишитися дівчатами: загинули їхні наречені, без чоловіків їм не дати нове життя. Отже, війна прирекла не дівчат на самотність та горе, не юнаків на загибель: виникла загроза самому Життю.

4) *Що символізують образи водограю та голубки у першій строфі?*

Потік сліз та горя, що не знає зупинки, що бринить від напруги, як водограй, вирує у строфі. Слабкою надією маревіє голубка (як у біблійному епізоді про Ноя, що мало не загинув у бурхливому розливі світового потопу).

5) *Розгляд каліграм.* Потрібно дійти висновку про її тривимірність: застиглий птах, що втримує рівновагу завдяки розкинутим крилам, вабить уявним спокоєм; бурхливий водограй, що виштовхує на поверхню і, можливо, постійно підкидає знак якогось наболілого питання; застиглий, нерухомий еліпс або деформоване, кинуте на землю коло, посередині якого застигло «О», чи бездонний отвір, який перерізаний рядками, розташованими у відзеркаленому напрямі відносно напрямку рядків, що змальовують водограй.

6) *Які думки викликають рядки про дівчат та зображення птаха у синтезі?*

Крила птаха підносять нас над землею, над вузьким, приземленим розумінням подій до філософського узагальнення. Голубка начебто намагається ніжними розкритими крильцями врятувати світ, спинити жах на землі. Її крила немов символізують єдність неба та землі, чоловіка та жінки, символізують можливість досягнення рівноваги, благають про примирення, припинення агресії, про порятунок світові.

7) *Що означають другий, третій, дев'ятий, одинадцятий, п'ятнадцятий рядки другої строфи вірша (у перекладі М.Лукаша)? У чому спостерігається їхня схожість з першою строфою?*

Ці рядки означають риторичне звертання-запитання до друзів, що пішли на війну. Як і у першій строфі, запитання ліричного героя залишаються без відповіді: немає кому її дати.

Додаткова інформація. Мистецтво звукопису у третьому та дев'ятому рядках сягає вищої майстерності (імена перекладаються максимально наближено до звучання оригіналу): у третьому наче чується луна церковного дзвону (+ у тексті перекладу: «імена», «луна», «відгомоном»; рима «десь», «глядитесь», «небес»), у дев'ятому — звук глухих кроків у порожніх церковних спорудах (скоро не буде кому згадувати вбитих під цим небосхилом).

8) *В якому стані перебуває ліричний герой? Що становить причину цього?*

Душа ліричного героя «ятрється з непокою». Образ водограю, що «рида», допомагає передати силу пульсації, напругу, безмежність душевного болю поета через загибель друзів, через їхню втрату (водограй зникне тільки в разі зупинки води, біль зникне тільки в разі зникнення життя). Знак питання домінує та болісно вирує на поверхні цих рядків. І це вже знак запитання щодо збереження Життя на Землі, існування людства взагалі. В якусь мить водограй починає червоніти в нашій уяві, багато крові пролито на війні, багато життів занапастила вона.

9) *Яке сподівання висловлено у п'ятнадцятому—шістнадцятому рядках твору? Чи є підстави для оптимістичної відповіді?*

У цих рядках висловлено слабку надію на те, що друзі,

можливо, десь ще б'ються на Північному фронті, тобто живі. Але у сьомому, восьмому, десятому рядках другої строфи перекладу М.Лукаша вже сказано, що їхні очі дивляться у сонну воду (застигла вода, зупинка — смерть), погляди друзів поета десь *умирають*, очі Дерена нагадують Рейн (стали одним цілим з рікою — злилися з цариною вічного, природи, далекої від сутності та недовготривалості людського Буття).

10) *Які кольори малює вам уява в момент прочитання останніх трьох рядків твору?*

Скільки слів називають ознаку за кольором?

У фіналі твору з'являються контрастні кольори: червоний (кров, сонце іноді визначають як жовте, але воно поранене, схиляється додолу, бо поранене) та зелений (олеандри, трава). [В разі потреби необхідно дати коментар, що олеандр — рослина субтропічної зони (ніжна, але отруйна), що має темно-зелене голкоподібне, м'ясисте листя, цвіте рожевими та яскраво-червоними квітами.] Але тільки епітет «багрянний» визначає колір. *Встановимо динаміку кольорової гами.*

11) *Якого кольору кров, що бризкає на олеандри; сонця, що схиляється додолу; горизонт після заходу сонця; далі?..*

(Свіжа кров — яскраво-червона на темно-зеленому, темно-червоний, малиновий колір пораненого сонця, червоно-чорний, багрянний відтінок небосхилу вже не осяяного сонцем небосхилу.)

12) *Лінія горизонту нагадує собою межу. Межа між чим? Якого кольору кров, що запеклася? Символом чого є цей колір?*

Межа між днем та ніччю, Життям та Смертю. Чорний колір — це колір Смерті, Небуття. *Розглядаємо нижню частину каліграм.* (Комусь еліпс нагадує міцно стиснуті губи, крізь які виривається скрик невимовного болю, відчаю, всеохоплюючої скорботи. Комусь він здається Всевидочим оком, яке закликає схаменутися, розплющити очі на трагедію, що загрожує світові. Комусь нагадує застиглу водну поверхню (сонна вода), яка поглинає в якусь безодню назавжди струмені водограю. Хтось вважає його пораненим Сонцем, що застигло, вражене на смерть, десь під ногами.)

13) *Ми проаналізували твір, переконалися, що ідеограма повністю його зміст. Який загальний настрій каліграм, який образ є домінуючим у малюнку-зображенні?*

Домінуючим в малюнку є образ Голубки (малюнок дає безпосередню цілісну картину), сонце у вірші тільки поранене (незвичайна метафора, як гільйотиноване Сонце), отже поет, створюючи картину глобальної трагедії, надає твору попереджального характеру. Це твір-застереження від небезпеки знищення, заклик до людства отямитися, повстати проти насилля, війн, агресії, врятувати світ як навколишній, так і внутрішній.

V. Підсумок уроку (Заключний етап)

Бесіда евристичного характеру.

— Як співвідносяться тематика та ідейний зміст розглянутих творів з поглядами Г.Аполлінера на місце митця та поезії у суспільстві?

— Які новації Г.Аполлінера знайшли вияв у творах, проаналізованих на уроці?

— Яка провідна ідея-пафос творчості поета знайшла втілення у вірші «Міст Мірабо»? В чому полягає особливість її художнього втілення?

— Яким чином поет висловив протест проти війни у калі-

грамі «Зарізана голубка та водограй»? Чи вірить сам митець у спасіння людства? Як зримі деталі допомагають вам зрозуміти переживання ліричного героя?

— Які образи-символи використовує у цьому творі Г. Аполлінер, якого значення вони набувають? (Який образ-символ провідний? Наведіть його тлумачення.)

— Яке ваше враження від творчості поета-реформатора Г. Аполлінера? Чи хотіли б продовжити самостійно знайоми-

тися з поезією цього митця?

VI. Виставлення та коментування оцінок

VII. Домашнє завдання

Прочитати вірші Г. Аполлінера «Маленьке авто», «Руда красуня», «Відповідь запорожців турецькому султанові». Підготувати індивідуальні завдання та повідомлення за сторінками життя та творчості Р. Рільке.

LE PONT MIRABEAU

Sous le pont Mirabeau coule la Seine
Et nos amours
Faut - il qu'il m'en souviègne
La joie venait toujours après la peine

Vienne la nuit sonne l'heure
Les jours s'en vont je demeure

Les mains dans les mains restons
face à face

Tandis que sous
Le pont de nos bras passe
Des éternels regards l'onde si lasse

Vienne la nuit sonne l'heure
Les jours s'en vont je demeure

L'amour s'en va comme cette
eau courante

L'amour s'en va
Comme la vie est lente
Et comme l'Espérance est violente

Vienne la nuit sonne l'heure
Les jours s'en vont je demeure

Passent les jours et passent les semaines
Ni temps passé
Ni les amours reviennent
Sous le pont Mirabeau coule la Seine

Vienne la nuit sonne l'heure
Les jours s'en vont je demeure

Coule — спливає (одноманітно)

Passent, passe — проходить, минає

S'en vont, s'en va — пішло, минуло (назавжди, без вороття)

Vienne, venait — приходиться, настає (з відтінком заклику, бажання - «хай»)

Reviennent — повернутися (рух в протилежному напрямі)

Souviègne — повертатися подумки, пригадувати (рух в протилежному напрямі)

Sonne — б'є

Restons — залишатися, застигнути

Demeure — знаходжусь тут

НА МОСТУ МІРАБО

Під мостом Мірабо спливає Сена
Й наше кохання
Чи варто до цього повертатися
подумки

Радість завжди приходить після горя
Приходить ніч б'є годинник
Дні минають я знаходжусь тут

Рука в руці залишимося обличчя до
обличчя

У той час як під
Мостом наших рук проходять
Безкінечні погляди води такої стомленої

Приходить ніч б'є годинник
Дні минають я знаходжусь тут

Кохання минає
як ця вода, що спливає,

Кохання минає
Як життя повільне
І як Сподівання знесилює

Приходить ніч б'є годинник
Дні минають я знаходжусь тут

Минають дні і минають тижні
Ні часу, що минув,
Ні кохання, що повернеться
Під мостом Мірабо спливає Сена

Приходить ніч б'є годинник
Дні минають я знаходжусь тут

ВІДМОВА ВІД ПУНКТУАЦІЇ
синтез синтаксичних одиниць

ЕКЛЕКТИКА ЕСТЕТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ ("сюрреалізм", 1917)

модернізм і рделізм (свідоме і несвідоме, раціональне та ірраціональне)
символізм = предметно-чуттєве для визначення складного, суперечливого, багатозначного
футуризм = підкреслена експресивність, сміливі метафори, неоднорідність строфіки, вільні рими, синтез мистецтв, епатажність лексики, поетики
імпресіонізм = техніка монтажу, "друзки реальності" в єдиному плині
романтизм = реальне та ірреальне у єдності, антитеза і синтез
"потік свідомості" = асоціативність, фрагментарність

